

מבוקש מקום שקט: על אונס שני בעקבות פסיקת בית המשפט המחוזי בת"א 4057-05-10

רוני קרני*

מבקש מקום שקט עליו תונח הנפש.
לכמה רגעים בלבד.
מבקש מקום שישמש מדרך לבף הרגל.
לכמה רגעים בלבד.
מבקש עציץ, עלה, גבעול, או שיח, שלא יקום
ויתקפל כשהיא תבוא. לכמה רגעים בלבד.
מבקש רבור אחר, נקי, נעים וחס שישמש ספסל
מקלט, למישהי, קרובה שלי, ילדה-יונה, נפשי
שלי אשר יצא מן התכה, לכמה רגעים,
בשעות הפקר, ולא מצאה מאז מנוח לרגלה.¹

1. לכמה רגעים בלבד: מבוא 2. ולא מצאה מאז מנוח לרגליה: על
פסק הדין 3. שלא יקום ויתקפל כשהיא תבוא: אונס שני בחסות
בית המשפט 4. נפשי שלי: סיכום

1. לכמה רגעים בלבד: מבוא

המושג 'אונס שני' מייצג חוויה כה נוראה עקב הוצאת סיפור אונס מהמחשבים כדי כך
שהיא מרגישה כמו אונס נוסף, שני. המונח מתקשר לחקירת משטרה, ליחס הציבורי

* עמיתת תכנית "תקנה" לתואר שני במשפטים, הקתדרה לזכויות אדם על שם אמיל זולא, בית הספר
למשפטים ע"ש חיים שטריקס, המסלול האקדמי, המכללה למנהל. תודתי הרבה והערכתי התמידית נתונה
ליפעת ביטון ולאורית קמיר על הערותיהן החכמות והמועילות ועל היותן מודל פמיניסטי לחיקוי. האמור
בהארת פסיקה זו הוא על דעת הכותבת בלבד.
¹ אדמיאל קוסמן, 'מבוקש' מתוך: סמרטוטים רכים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1990.

(התקשורת או זה המתקיים בסביבתה הקרובה של הקורבן) וכן ליחס בית המשפט במקרים – המעטים ואף הנדירים ביחס להיקף התופעה² - בהם תלונת אונס מגיעה לכדי התדיינות משפטית,³ פלילית או אזרחית. מחוץ לכותלי בית המשפט, אונס שני יכול להתבטא בחקירה משטרתית חסרת התחשבות הכוללת שאלות כגון "האם התלבשת באופן חושפני?" או "למה לא צעקת לעזרה?". שאלות אלה נשאלות באופן תדיר הן על ידי סביבתה הקרובה של הקורבן והן על ידי חלק נרחב מהציבור כאשר סיפור האונס מגיע לכדי דיון ציבורי. למעשה, מרכז תשומת הלב נוטש את האנס ומתמקד בנאנסתו. אלה, בתורן, חוות חוויה קשה ועוצמתית בתגובת הסביבה לחשיפת מקרה האונס, חוויה המשתווה בעוצמתה ובנוראותה לחוויית האונס. המשותף למסכת התגובות המגבשת אונס שני הוא העמדת הקורבן על דוכן הנאשמים, כשזו צריכה להוכיח את חפותה.⁴ לבשה הקורבן לבוש חושפני, אשמה היא. שתתה הקורבן לשכרה, אשמה היא. מנעה הקורבן מהגשת תלונה למשטרה, אשמה היא אשמה היא אשמה היא. זהו המקרה בפרשת פלונית,⁵ תביעה נזיקית המתמקדת בשיהוי בהגשת התלונה במשטרה מתוך הנחת המוצא של כבוד השופטת דליה גנות כי "הנאנסת הסבירה" הייתה מתלוננת סמוך למקרה האונס: "ודוק: התגובה הטבעית של אישה בגירה הנאנסת, הינה להגיש תלונה במשטרה ולשתף את קרוביה באשר אירע לה. התובעת לא נהגה כך ללא כל הסבר".⁶

הבה נתעכב על סוגיית התלונה במשטרה, אשר במקרים רבים מהווה מעין תעודת הכשר לאמיתות מקרה האונס. תדע כל קורבן עבירת מין כי בהגישת תלונה למשטרה צפויה היא למסכת קשיים והשפלות מצד חוקרי המשטרה, אשר אינם ערוכים במרבית המקרים להתמודדות עם קורבנות פשעי מין. אנו מצויים בעת בה נחשפת פרשת הטרדות מיניות שיטתיות במשטרה, הן של שוטרות והן של מתלוננות אחרות.⁷ תופעה זו מעידה

² איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בישראל דוח פעילות 2010-2011 18-10 (2012) (נבדק לאחרונה 9.2.2015) www.1202.org.il/download/files/report-spreads_2203.pdf.

³ באשר לאונס שני בין כתלי בית המשפט, ראי תיאור עדות המתלוננת ב ע"פ 993/93 אבוטבול נ' מדינת ישראל, פ"ד מח(1) 522, 485 (1993) (להלן: עניין אבוטבול): "בשלב זה נמלטה המתלוננת מדוכן העדים בבכי מר, וביהמ"ש נאלץ להפסיק את הדיון ע"מ שניתן יהיה להרגיע את המתלוננת".

⁴ להרחבה לעניין המתלוננת כנאשמת ראי עיריית נגבי סיפורי אונס בבית המשפט: ניתוח נרטיבי של פסקי דין 103-83 (דרור קסטל, 2009) (להלן: "סיפורי אונס בבית המשפט").

⁵ ת"א 4057-05-10 פלונית נ' אלמוני (פורסם בנבו, 14.9.2014) (להלן: "פסק הדין"; "פרשת פלונית").

⁶ שם, בעמ' 37.

⁷ נעמי לבנקרון "חשופות בניידת: הטרדות מיניות במשטרת ישראל" המשפט ברשת: זכויות אדם, הכנסת אורחים ב 123 (2014); יוסי אלי "המבוכה נמשכת: 5 שוטרות העידו נגד ניצב בחשד שהטריד אותן מינית" וואלה! 4.2.2015 (נבדק לאחרונה 9.2.2015) news.walla.co.il/item/2826425.

מבוקש מקום שקט: על אונס שני בעקבות פסיקת בית המשפט המחוזי
בת"א 4057-05-10

כשלעצמה על תחושת ה"ביטחון" של קורבן אונס בעת החקירה במשטרה. גם כאשר השוטרים לא נוקטים באלימות פיזית או מינית כלפי המתלוננות, ורוצה אני להאמין כי זהו המצב ברוב המוחלט של המקרים, קורבנות אונס נאלצות להתמודד עם חקירה צולבת אשר מטרתה דומה שאינה דליית פרטים על אודות המקרה המצער אלא העמדתן של הקורבנות-המתלוננות על דוכן הנאשמים. כך, פרטים כגון לבושה של המתלוננת, רמת האלכוהול או הסמים בדמה, תגובתה למקרה האונס, נכונותה לעבור בדיקת אונס (על חשבונה), קיומם של עדים למעשה (אשר לרוב נעשה בהחבא ולא בכיכר העיר) אשר יוכלו לאמת את גרסתה - כל אלה מוטלים להוכחה על כתפיה של הקורבן-המתלוננת-הנאשמת.

אם כן, מה שנראה לכולנו, כאנשים ונשים נורמטיביים, כמהלך נורמלי של הגשת תלונה במשטרה לאחר ביצועו של פשע מחריד, לעיתים רבות מדי נראה כבלתי הגיוני וכבלתי אפשרי כאשר מדובר באשה (או גבר)⁸ שחווה אונס. נוסף על כך, לעיתים רבות ישנו פער זמנים בין האונס גופו לבין ההבנה של הקורבן כי בוצע בה פשע שהינו אונס, וממילא גם אם מוגשת תלונה במשטרה, הדבר לא נעשה באופן מידי. פשע האונס סובל מתת דיווח מחפיר⁹ וזאת מסיבות רבות, שרק אחת מהן היא חוויית הנאנסת בעת החקירה במשטרה.

אונס שני לא נגמר לאחר הגשת התלונה במשטרה. כאמור, היה והמקרה מגיע לתקשורת, מתקיים דיון ציבורי נרחב בו נאלצת הקורבן לשוב אל דוכן הנאשמים הציבורי ולהתמודד עם סנגוריו הרבים של האנס הצצים כפטריות אחר הגשם. דוגמא יפה לכך היא "פרשת אייל גולן"¹⁰, בה הואשם הזמר המפורסם בקיום יחסי מין עם קטינות. במקרה זה הואשמו המתלוננות בפתיינות, פתיחות מינית, חינוך קלוקל מבית

גלי גינת "שוטר שכב עם מתלוננת – וקיבל 80 שעות עבודות שירות" **וואלה!** 8.2.2015 (נבדק לאחרונה 9.2.2015) news.walla.co.il/item/2827092

⁸ ראי שולמית לפיד "נחיתת אונס" **הקול האחר: סיפורת נשים בעברית** 149 (לילי רתוק עורכת, 1994).

⁹ המשרד לביטחון פנים **מבט"פ 2014 שנתון המשרד לביטחון פנים**, 21-24 (נבדק לאחרונה 9.2.15)

mops.gov.il/Documents/Publications/HofeshHamaida/SummeryReport2013.pdf

¹⁰ אלי סניור וגלעד מורג "החשד נגד אייל גולן: מין עם קטינות במסיבה", **Ynet** 20.11.2013 (נבדק

לאחרונה 9.2.2015) www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4455922,00.html

ראי תגובה 206: "הילדה? נראית בהרבה מגילה ורק פרחת חסרת רסן תתנהג כך"; ראי תגובה 184: "אוהבים אותך תהיה חזק פרחות תמיד יהיו"; ראי תגובה 161: "אני לא חושב שאייל גולן עשה "רע" לבנות האלה... בטוח לא נראות כמו בנות 16, ומלאות הורמונים, ורוצות פרסום... ואני מתאר לעצמי שגם בבית הספר הן עושות את זה... כי היום כבר כמעט בלתי אפשרי לדעת אם כל ילדה פרחת, מפותחת, מאופרת, ומושכת עם רצון עז לפרוק את ההורמונים, ומי צודק??... הרי ידוע על הרבה נערות ונשים, שתבעו גברים, על אונס, הכאה, בגידה ועוד על לא עוול בכפם...".

ומעל לכל, בכך שרצו להיאנס.¹¹ תופעה זו אינה אופיינית רק לפרשיות בהן מעורבים דמויות ציבוריות. למעשה, ברוב המוחלט של מקרי האונס המדווחים בתקשורת ניתן למצוא תגובות המצדיקות את האנס ומציבות את הקורבן על דוכן הנאשמים.¹²

פרשת פלונית מעלה סוגיות מרתקות נוספות, כגון עצם קיומו של "אונס אפור". בעוד ש"אונס אמיתי" מתקשר במוחנו לאנס רעול פנים שקופץ מהשיחים ומבצע זממו בילדה רכה בשנים,¹³ אונס לובש במציאות פנים רבות. אונס יכול להתרחש בין מכרים, בין בני זוג, בין חברים, בין קולגות לעבודה ועוד. למעשה, הסטטיסטיקה מראה כי מרבית מקרי האונס מבוצעים על ידי אדם המוכר לנאנסת.¹⁴ בכל המקרים ה"אפורים" הללו נעדרים המאפיינים של "אונס אמיתי". פעמים רבות לוקח זמן עד שמחלחלת בנאנסת ההבנה כי נאנסה. פעמים רבות משתהה הנאנסת בניחוק הקשר עם האנס. מקרים אלה של "אונס אפור" מעלים קשיים מערכתיים בפני רשויות החוק והרשות השופטת, ולעיתים רבות מדי משליכים שלא בצדק על אמינות המתלוננת. כך גם במקרה פלונית.

2. ולא מצאה מאז מנוח לרגליה: על פסק הדין

פסק הדין מגולל מקרה של קבוצת לימוד לפילוסופיה אשר עולות טענות לגבי היותה כת. בין חברי הקבוצה שררו יחסים קרובים ורבים מבני הקבוצה מצאו עצמם בנקודת זמן זו או אחרת בזוגיות. אלמוני, הנתבע, היה דמות מרכזית ובעלת השפעה וכוה רב בקבוצה, ועם עזיבתו על רקע סכסוך כספי החלו לצוץ כנגדו האשמות ותלונות על אונס של מספר נשים החברות בקבוצה. פסק הדין מחולק לשלושה חלקים כאשר בכל חלק

¹¹ מקרה אייל גולן לא הוכרע, למרבה הצער, בבית המשפט. תיק החקירה נסגר, כפי שקורה במקרי אונס רבים. השימוש בטרימינולוגיה של אונס בהקשר זה נובע מהגדרת החוק לפיה יחסי מין ללא הסכמה בין בגיר לבין קטינה שטרם מלאו לה 16 שנים הינו אונס בנסיבות מחמירות, ראי ס' 345(ב)(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977, ס"ח 864 או לחילופין בעילה אסורה בהסכמה לפי ס' 346(א)(1) לחוק העונשין, והכל בנוגע לאותן מתלוננות שטרם מלאו להן 16 שנים.

¹² ראי לדוגמא נטעלי גבירץ "נאנסה בשנתה 300 פעם על ידי בעלה", *Mako*, 18.1.2015 (נבדק לאחרונה 9.2.2015) www.mako.co.il/home-family-relationship/couples/Article-8c24b7cdc1cfa41006.htm

ראי תגובתו של שון שונטי (כפי שזה מזדהה בחשבון הפייסבוק שלו): "מה אתם מתלוננים, איזה גבר מתחשב, הוא לא רצה להעיר אותה ולהפריע לה, אבל בטוח שהיא לא שמרה את הסרטונים בהם רואים מה היא עשתה לו, הזוי לגמרי הסיפור הזה, ונראה לי מבוים ע"י שניהם".

¹³ Susan Estrich *Real Rape* (1988).

¹⁴ Yifat Bitton & Tal Shavit, *Difference Between Men's and Women's Monetary* *Valuation of Crime Avoidance Behavior* FEMINIST CRIMINOLOGY (Forthcoming, 2015).

מבוקש מקום שקט: על אונס שני בעקבות פסיקת בית המשפט המחוזי
בת"א 4057-05-10

נידונים מקרי אונס לכאוריים השונים במהותם, ואשר בוצעו על ידי אלמוני בשלוש
חברות קבוצה שונות.

מקרה האונס הראשון – פלונית ב'

סיפור האונס של פלונית ב' מתרחש ב-1998, עת הסיעה את אלמוני לביתו וביקש ממנה לעצור במקום מרוחק. השניים עצרו, יצאו מהרכב ודיברו בעת שאלמוני החל להסיט את השיחה למקומות מיניים. פלונית ב' חזרה לרכבה, או אז החל אלמוני לגעת בה בכל גופה והפעיל כוח פיסי נוכח התנגדותה. פלונית ב' מתארת כי נלחמה בחירוף נפש אך ללא הועיל. אלמוני ניטרל אותה, הפשיט אותה וחדר לגופה. בשלב מסוים הצליחה להוציאו מן הרכב ונסה מהמקום תוך שהיא משאירה את אלמוני במערומויו.¹⁵

מקרה האונס השני – פלונית ד'

תביעתה של פלונית ד' עוסקת בשני מקרי אונס שלכאורה בוצעו בה על ידי אלמוני. מקרה האונס הראשון אירע בשנת 2001, עת ביקש אלמוני להגיע לדירתה כדי למסור מסמכים לבן זוגה דאז. פלונית ד' מתארת כי מיד עם היכנסו של אלמוני לדירתה החל להכות אותה, הדף אותה בכוח אל שולחן האוכל ואנס אותה בברוטאליות. לאחר שעזב את דירתה שכנע אותה כי היא האשמה במה שקרה משום שפיתתה אותו. מקרה האונס השני התרחש בעת שישבה הקבוצה במסעדה. פלונית ד' מתארת כיצד הושיט הנחבצ את ידו מתחת לשולחן והחדיר אצבעו לאיבר מינה בלא הסכמתה. עוד מתארת פלונית ד' מסכת הטרדה ואיומים מצד אלמוני. יום אחד, בסערת רוחות, הגיעה פלונית ד' לדירתו של אלמוני, קרעה מעליה בזעם את בגדיה וצעקה: "כמה שתוכל להשיג את הגוף שלי, לעולם לא תוכל להשיג את הנפש שלי". אלמוני נותר המום מהתפרצות הזעם של פלונית ד' ומאז חדלו האיומים.¹⁶

מקרה האונס השלישי – פלונית ג'

פלונית ג' ניהלה קשר זוגי עם אלמוני בין השנים 2000-1996. היא מתארת את יחסי המין ביניהם ככאלה המלווים באלימות פיזית ובביטויי אלימות מילולית. לטענתה בכתב התביעה, כל מערכת היחסים ביניהם לוותה במעשי אינוס. פלונית ג' ממשיכה ומתארת כי במהלך שנת 2004, לאחר סיום הקשר הזוגי ביניהם וכשהיא במערכת יחסים עם אחר,

¹⁵ פרשת פלונית, לעיל ה"ש 5, בעמ' 5.

¹⁶ שם, בעמ' 35-36.

התקשר אליה אלמוני וביקש להיפגש עמה לצורך ייעוץ בנושא אישי. פלונית ג' נעתרה לבקשה והשניים נפגשו במסעדה, כאשר היא שותה משקה קל. בכתב התביעה מתארת פלונית ג' כי כיום היא בטוחה שאלמוני שם בשתייה שלה חומר מטשטש ומרדים. השניים נכנסו לרכבו של אלמוני ולאט לאט איבדה פלונית ג' שליטה בגפיה והבחינה כי הם אינם נוסעים לביתה אלא למקום אחר. בהמשך, החלה פלונית ג' להרגיש כי לשונה משותקת והיא אינה יכולה לדבר. היא אינה זוכרת את כל רצף השתלשלות האירועים אך זכור לה כי בשלב כלשהו עצר אלמוני את הרכב, קרע את בגדיה ואנס אותה בצורה מכאיבה המלווה בקללות וגידופים. בשלב מסוים הצליחה פלונית ג' לצעוק והדבר משך את תשומת ליבם של נערים ששהו באזור, אשר דפקו על דלתות הרכב ובכך גרמו לאלמוני לחדול ממעשיו.¹⁷

טענות ההדחקה והגשת התלונות במשטרה

הארה זו אינה עוסקת בסוגיית הזיכרונות המודחקים ויחס הפסיקה למקרים מסוג זה, אך לצורך שלמות התמונה אסקור בקצרה טענות אלה. שלוש התובעות טוענות כי הדחיקו את מקרי האונס ונזכרו בנעשה בהן בשלב מאוחר יותר, לקראת שנת 2009. עוד מן המשותף לשלוש התובעות הן תופעות שהופיעו כביכול יש מאין והמאפיינות תסמינים פוסט טראומטיים, כגון חרדות; ביעותי לילה; קשיים בתפקוד המיני והתפרצויות בכי בעת קיום יחסי מין; תחושות ניתוק מהסביבה ותגובות היסטריות ובלתי מידתיות לסיטואציות פשוטות.¹⁸ מכנה משותף נוסף לכלל התובעות היא הפניה לטיפול אצל הגברת ל', בשלהי שנת 2009, או אז החלו להיזכר במעשים האיומים שלכאורה בוצעו בהן. חלק מהתובעות פנו אז למרכז הסיוע לנפגעות תקיפה מינית ובליווי ועידודו הגישו תלונה במשטרה.

הכרעתה של השופטת גנות

בפסק דין, שאורכו עולה על מאה עמודים, פורטת השופטת גנות כל טענה, מילה ופסיק שנטענו ונאמרו על ידי התובעות, הן במשטרה והן במסגרת תצהירי עדות ראשית, משווה בין הדברים בדקדקנות ומוצאת סתירות בין הדברים שנאמרו על ידי התובעות. על יסוד ניתוח זה, קובעת השופטת גנות כי התובעות בדו מליבן את מעשי האונס וכי

¹⁷ שם, בעמ' 55-56.

¹⁸ תיאור זה לקוח מתביעתה של פלונית ב', בעמ' 6 לפסק הדין. תיאורים דומים מצויים בתביעתן של פלונית ג' ופלונית ד'.

מדובר ביחסי מין בהסכמה, שכן "נאנסת סבירה" תלונן במשטרה סמוך למקרה האונס ותספר על שנעשה לסביבתה הקרובה.¹⁹ עוד קובעת גנות כי ההפגנות שניהלו התובעות ואירגוני נשים בסביבת מקום עבודתו של אלמוני, כמו גם פרסומים ברשת הפייסבוק הנושאים את תמונתו של אלמוני בצירוף התואר 'אנס' עולים כדי לשון הרע, ופוסקת פיצוי לטובת אלמוני.²⁰ לבסוף, נדרשת גנות לסוגיית איסור הפרסום, אשר באופן מעניין אינה סובבת כלל סביב חשיפת שמו של אלמוני כנחשד במעשי אונס אלא דווקא בחשיפת שמות התובעות. גנות סבורה כי יש לפרסם את שמן של התובעות וזאת משום עיסוקן הנושא אופי מיוחד, בצירוף העובדה כי הגישו חוות דעת המעידה על נכות נפשית. לפיכך מציעה גנות כי יש לפרסם את שמן כדי שידעו לקוחותיהן כי הן סובלות מנכות נפשית בעקבות מערכת היחסים שלהן עם אלמוני.²¹

3. שלא יקום ויתקפל כשהיא תבוא: אונס שני בחסות בית המשפט

קריאה ביקורתית של פסק הדין מראה היפוך תפקידים בכל הנוגע לדמות המוצבת על "דוכן הנאשמים". במקום לבחון את התנהגותו של מי שביצע לכאורה מעשי אונס, נבחנת התנהגות הנאנסות כאילו אלה האחרונות עמדו למשפט. אכן, כאשר עולה טענה בדבר מעשה מסוים שביצע אדם פלוני, יש לבחון אותה לעומק ולא לקבלה באופן מיידי ושאינו חשדני או ביקורתי. לא זו כוונתי. פסק הדין בוחן את שאלת האונס הלכאורי שבוצע בכל אחת מהמתלוננות מנקודת המבט לפיה חזקה כי הן אשמות באונס, אלא אם יוכח אחרת, ולדעת השופטת גנות לא הוכח אחרת. גישה זו של בית המשפט משקפת תפיסה דיכוטומית ופיקטיבית (שלא לומר תודעה כוזבת) לפיה נשים הן חסרות כל מיניות או לחילופין בעלות יצריות חסרת כל רסן, ולכן נשללת האפשרות שנשים בוחרות לעיתים לקיים יחסי מין ולעיתים אחרות אינן מעוניינות בכך.²² "ילדות טובות אינן נאנסות", כותבת עירית נגבי בספרה.²³ תפיסה זו אינה אופיינית רק לשופטת גנות: בתי המשפט מציגים תפיסות שמרניות ודכאניות באשר לנשים קורבנות פשעי מין, תוך נפילה תמידית למלכודת "האונס האמיתי". נשים הנקלעות לסיטואציות של אונס מואשמות על ידי בית המשפט בהתנהגות מתירנית ומפתה²⁴ או בהתנהגות חופשית ופרובוקטיבית.²⁵

¹⁹ פרשת פלונית, לעיל ה"ש 5, בעמ' 37.

²⁰ שם, בעמ' 86-112.

²¹ שם, בעמ' 113.

²² עירית נגבי ותמר ברנבלום "מבט פמיניסטי ביקורתי על הישגי הרפורמות החקיקתיות בדיני האונס"

המשפט טז 209, 214 (תשע"א).

²³ סיפורי אונס בבית המשפט, בעמ' 151.

²⁴ ע"פ 523/90 גאסם חאוטאת ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד מו(1) 209, 217 (1991).

שופטי בית המשפט תוהים כיצד נאנסות לא ניסו להימלט,²⁶ ובכך מציבים את המתלוננת על דוכן הנאשמים. הביקורת הפמיניסטית עסקה רבות בהתמקדות בית המשפט בעניין הימנעותן של נשים מבריחה בעת התרחשות אונס, תוך עמידה על חוסר האונים בו שריות נשים הנופלות קורבן לאונס, הפחד מפני האנס, מצבן הנפשי בעת האונס ולאחריו, כאשר כל אלה עושים את מעשה הבריחה לאפשרי פחות ופחות עד כדי היותו כמעט בלתי סביר מנקודת המבט של הנאנסת.²⁷

אונס שני במסגרת הליכים משפטיים

ההליך הפלילי עלול להוות אונס שני מובהק וזאת משום אי-ייצוג הקורבן בהליך, התמודדותה עם חקירה נגדית קשה מנשוא המצריכה אותה לשחזר את המעשה הנורא שבוצע בה, לרוב תוך חוסר רגישות של הסניגור,²⁸ ולעיתים אף בפסקי דין בהם הרטוריקה השיפוטית מציבה את המתלוננת כנאשמת והסוגיה הנבחנת אינה אם הוכחה אשמתו של הנאשם מעל לכל ספק סביר, אלא אם הוכחה חפותה של המתלוננת מעל לכל ספק סביר. במסגרת זו נבחנים מניעה של המתלוננת לבדות את מקרה האונס, ורק אם אלה נשללים על הסף מתקבלת הרשעה.²⁹ דוגמא טובה לכך הינה עניין **אבוטבול**, בו בית המשפט העליון ביטל הרשעה בגין אונס משום קושי בקבלת גרסת המתלוננת וכן קושי ראייתי בדבר בדיקת פוליגרף תקינה של המתלוננת שהשתרבבה לפסק הדין.³⁰ בדעת המיעוט מציין השופט (כתוארו אז) חשין את ריבוי הגרסאות של המערער,³¹ אך בדעת הרוב של השופט בכך נבחנת בתמצות רב גרסתו של המערער ואז פונה השופט

²⁵ שם, בעמ' 214.

²⁶ שם, בעמ' 216.

²⁷ נויה רימלט "כאשר נשים נעשות אלימות" פלילים י 277, 322 (2001).

²⁸ אלמונית "משחק מכור" מידת האפקטיביות של מימוש זכויות נפגעות העבירה נוכח מעמדן בהליך הפלילי" 33, 34 **חוק וצדק: נפגעות ונפגעי חקיפה מינית ומערכת אכיפת החוק** 22 (תמי קרמר, 2007) (להלן: "חוק וצדק"): "אותם שיקולים הומאניים בהקמת גוף מסנגר נשארים ברמת העיקרון המכונן, ואינם באים לידי ביטוי הלכה למעשה בבתי המשפט. שם לא מתבצעת הגנה לשם יישום ערכים הומאניים, אלא ההגנה נעשית בכל מחיר: אותו "בלם" פועל בדרך כוחנית ובכך מנציח דינמיקה תוקפנית של תחרות "מי יותר חזק ומי יכופף את מי". הנפגעת מעידה במשפט ללא בא-כוח ונותרת חשופה לדינמיקה הכוחנית. כך, נפגעות נשאלות על ידי הסניגור על עברן המיני, גם אם אינו קשור למקרה הספציפי, ציטוטיהן מחקירת המשטרה מובאים מסולפים כעניין שבשגרה ומוותרים את הפרקליטה במרדף אחר שימת דברי הנפגעת בתוך ההקשר שבו נאמרו. יחס משפיל, תוקפני ומניפולטיבי משמש טקטיקה שגרתית של סניגורים, והכל בשם חיפוש ה"אמת" וה"צדק".

²⁹ **סיפורי אונס בבית המשפט**, לעיל ה"ש 4, בעמ' 83-84.

³⁰ יש לציין כי לבסוף נהפכה דעת הרוב בדיון נוסף וכי פסיקה זו מוצגת לצורך הדגמת הטענה בדבר השמתה של הקורבן על דוכן הנאשמים. ראי דנ"פ 188/94 **מדינת ישראל נ' אבוטבול**, פ"ד נא(2) 1 (1996).

³¹ עניין **אבוטבול**, לעיל ה"ש 3, בעמ' 507.

לתיאור מפורט של גרסת המתלוננת וניתוחה. מגדיל השופט כן ובוחר את התנהגותה של המתלוננת בעיני "האישה הסבירה", ולא בעיני "הנאנסת הסבירה",³² ומשום כך מגיע למסקנה בדבר חוסר מהימנותה של המתלוננת ומזכה את המערער מחמת הספק.³³ חוסר העניין שמגלה השופט כן בגרסת הנאשם מחזק את הגישה המסורתית לפיה אשמתו או חפותו של הנאשם נמדדת לפי תגובת המתלוננת.³⁴ כך, תוהה השופט כן מדוע לא נקטה המתלוננת את אמצעי הזהירות הנדרשים למניעת האונס ומדוע לא נמלטה מהדירה;³⁵ מדוע לא גילתה התנגדות נמרצת למגע המיני;³⁶ ומדוע לא נמצאו סימני אלימות באיבר מינה של המתלוננת ובפלג גופה התחתון.³⁷ פסיקה זו כחלק ממכלול פסיקתי דומה מנציחה את התפיסה כי משום שהנאנסת לא נהגה כפי שבית המשפט מניח כי היה עליה לנהוג, דהיינו לא מנעה היא את האונס וזוהי אחריותה הבלעדית, היא זו שתורמה להתרחשות האונס או לחילופין בדתה אותו מליבה.³⁸ מקרה אבוטבול מייצג שורה ארוכה של פסיקה פלילית של בית המשפט שמשרישה גישה זו ובכך מהווה אונס שני כאוב וטראומתי בקורבנות פשעי מין.³⁹

בעשורים האחרונים התבססה ההבנה כי דיני הנזיקין יכולים להוות מקום מפלט לקורבנות פשעי מין, זאת משום נטל ההוכחה המופחת, ייצוגה של הקורבן והיותה צד להליך והפיצוי הכספי הניתן לקורבן באם הוכחה תביעתה כמוצדקת.⁴⁰ עם זאת, ההליך האזרחי אינו חף מקשיים וממאפייני אונס שני.⁴¹ הקורבן עדיין מתמודדת עם חקירה

³² ניתן לתהות בהקשר זה לגישתה של השופטת גנות בפרשת פלוני, אשר דנה בנאנסת הסבירה אך נראה כי המרחק בין הנאנסת הסבירה לגישתה של גנות לבין הנאנסת הסבירה במציאות כי רב הוא, ועוד על כך בהמשך.

³³ עניין אבוטבול, לעיל ה"ש 3, בעמ' 504.

³⁴ Clay-Warner, J. & Burt, C.H., *Rape Reporting After Reforms: Have Times Really Changed?*, 11(2) *Violence Against Women* 150, 152 (2005).

³⁵ עניין אבוטבול, לעיל ה"ש 3, בעמ' 491.

³⁶ עניין אבוטבול, לעיל ה"ש 3, בעמ' 490.

³⁷ עניין אבוטבול, לעיל ה"ש בעמ' 489.

³⁸ סיפורי אונס בבית המשפט, לעיל ה"ש 4, בעמ' 89.

³⁹ להרחבה ראי סיפורי אונס בבית המשפט, לעיל ה"ש 4; ראו גם אורית קמיר "יש סקס אחר – הביאווה לכאן": עבירת האינוס בין כבוד (Honor), שוויון וכבוד האדם (Dignity) משפט וממשל ז' 669 (2004).

⁴⁰ על העצמה באמצעות דיני הנזיקין ראי יפעת ביטון "ההגנה על עקרון השוויון בדיני הנזיקין והאחריות ברשלנות במסגרת יחסי-כוח" משפטים לח(1) 1 (2008).

⁴¹ להרחבה על הסימביוזה בין דיני הנזיקין לדין הפלילי בהקשר של קורבנות עבירות מין ולאונס שני ראי יפעת ביטון "בין נזיקין לעונשין או בין הנזק לעונשו? דילמות מבניות, דיוניות ותפקודיות בייצוג נפגעות תקיפה מינית" עיוני משפט לו (עתיד להתפרסם, 2015) (להלן: "בין הנזק לעונשו") www.law.tau.ac.il/Heb/_Uploads/dbsAttachedFiles/Biton%281%29.pdf

נגדית קשה מנשוא והבחירה להימנע מהנתיב הפלילי נזקפת לרעת התובעות, בדיוק כפי שקרה במקרה פלונית. כלומר, גם בהליך אזרחי-נזיקי עומדת הקורבן על דוכן הנאשמים. להלן אסקור חלק מאפייני פסק הדין המקימים אונס שני לקורבנות ואדגים כיצד תפיסתה של השופטת גנות בדבר "הנאנסת הסבירה" רחוקה שנות אור מהמציאות ומציבה סטנדרט מסוכן לקורבנות אונס עתידיות הפונות לאפיק הנזיקי. חשוב לציין כי מקרה פלונית מובא כאן כדוגמא והוא מצוי בחברה רעה של פסקי דין נוספים.

השתיקה סביב מעשה האונס

השופטת גנות מביעה פליאה מדוע לא סיפרו התובעות את שאירע להן לכאורה על ידי אלמוני ליתר חברי הקבוצה, ויתרה מכך כיצד המשיכו להתרועע עמו באירועים שונים של הקבוצה. באשר לפלונית ב', תוהה השופטת גנות הכיצד נכח אלמוני בחתונתה. בשלב זה יש להתמקד באופי הקבוצה, כפי שזה מתואר בפסק הדין. המדובר בקבוצה המונה אנשים ונשים ואף שעניין זה לא הוכרע בפסק הדין, עלו טענות בדבר היותה כת. כך, ניתקו החברים קשרים עם משפחתם הביולוגית, חברי הקבוצה נהגו לקיים מפגשים חברתיים מספר פעמים בשבוע, התנהלו כמשפחה ואף נהגו לחגוג חגים יחדיו.⁴² אם כן, תהייתה של השופטת גנות בדבר הוצאת מקרי האונס אל האור צריכה להיבחן במשקפיים של מקרי אונס בתוך המשפחה, כפי שנוהג בית המשפט במקרים דומים של קבוצות לבר-משפחתיות בהן קיימים יחסי כוחות דומים.⁴³ האם תתהה שופטת סבירה מדוע לא סיפרה נערה שנאנסה על ידי בן דודה על כך לבני משפחתה? על עובדת היותו נוכח בחתונתה? אין ספק כי מקרי אונס בתוך דינאמיקה של משפחה מצריכים בחינה באור שונה מאשר מקרי אונס מחוץ לכותלי המשפחה, אך השופטת גנות לא נדרשת להבחנה זו: אף על פי שהיא מכירה במבנה המשפחתי של הקבוצה, היא בוחנת את מקרי האונס במשקפיים של אונס שאינו במסגרת המשפחה. רוצה לומר, ישנו הבדל בין "הנאנסת הסבירה" לבין "הנאנסת בתוך המשפחה הסבירה" וגנות אינה מאבחנת נכון את הנאנסות וממקמת אותן בקבוצה הראשונה ולא האחרונה. במקרים העוסקים בגילוי עריות ואונס בין כותלי המשפחה, שתיקת הקורבן אינה נתפסת בעוכריה ובית המשפט מקבל בהבנה את שתיקתה במשך שנים.⁴⁴

⁴² פרשת פלונית, לעיל ה"ש 5, בעמ' 1-3-1-103-97.

⁴³ מ"ת (ת"א) 23778-02-10 מדינת ישראל נ' אבא גואל גואלי רצון (פורסם בנבו, 27.4.2010); ת"פ (י-ם) 460/09 מדינת ישראל נ' אליאור חן (פורסם בנבו, 30.11.2010).

⁴⁴ פ"ח (חי') 2003/05 מדינת ישראל נ' פלוני (פורסם בנבו, 23.11.2005).

כאן המקום להתעכב על קשר השתיקה שנגזר על קורבנות אונס, בתוך או מחוץ למשפחה.⁴⁵ הן אינן ממהרות לספר לכל המוכן לשמוע את שאירע להן. הן אפופות בושה ואשמה, כפי שתיארה זאת פלונית ד' כי חשה "טיפשה ומנוצלת"⁴⁶ או כפי שתיארה זאת המטפלת של פלונית ב' "חששה ופחדה שיחשבו שהיא אשמה".⁴⁷ השופטת גנות מתעלמת מקשר השתיקה בקבעה כי "נאנסת סבירה" תספר מיד לסובבים אותה את שאירע לה.

הימנעות מתלונה מידית במשטרה וסגירת התיקים

מבלי להידרש לסוגיית הדחיקת האונס,⁴⁸ בולטת במיוחד אמירתה הנחרצת של השופטת גנות בדבר הגשת תלונה במשטרה באופן מיידי לאחר האונס. סוגיית הגשת או אי הגשת תלונה במשטרה מעלה קשיים רבים בפני מערכת המשפט בבואה להעריך אמינות מתלוננות. ב-2002 נערך מחקר שעסק במניעים להגשת תלונה על אונס וכן במניעים לאי הגשת תלונה שכזו.⁴⁹ ממצאיו הציגו תמונת מצב מדאיגה בכל הנוגע לתת דיווח על עבירת האונס. כך, 20% מהנשאלות נמנעו מהגשת תלונה משום פחד מהתוקף; 19% הביעו חשש מחשיפה; 15% הביעו חשש מההליך ומהחקירה; 13% נמנעו משום התחשבות בתוקף; 13% הביעו רצון בשקט; 9% נמנעו מלהתלונן משום חשש שלא יאמינו להן; 9% לא התלוננו מחמת התיישנות; 2% ציינו גורמים אחרים.

במצב דברים זה, האם ניתן לקבל את גישתה של השופטת גנות בדבר הגשת תלונה במשטרה כתגובה טבעית של קורבן אונס? ביקורת נפוצה לעניין בחינת סבירות על ידי בית המשפט היא כי השופטים רואים בעצמם את האדם הסביר, ופערים שלא ניתן להכחישם בין שופטים לבין בעלי דין רבים משפיעים על הכרעות באופן לא הולם.⁵⁰ והנה, סירוב תלונה מוכר לנו אף בקרב שופטת שהוטרה על ידי שוטר וסירבה

⁴⁵ בל טל "הקול שאני" אחריות חברתית, התמודדות עם פגיעה מינית בישראל 2012 41 (איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית (2012)): "זה כואב, כואב לי שקשה כל כך לדבר על פגיעות מיניות עד שהכל הופך לשתיקה רועמת. השתיקה הזאת שגורמת לסוד הזה, לגדול על כדי כך שזה מרגיש כמו מסך ערפול שעוטף את הגוף ומגן עליו מפני היחשפות" (נבדק לאחרונה 9.2.2014). www.1202.org.il/download/files/report_heb2012.pdf.

⁴⁶ פרשת פלונית, לעיל ה"ש 5, בעמ' 36.

⁴⁷ שם, בעמ' 29.

⁴⁸ ג'ודית לואיס הרמן טראומה והחלמה 21, 52, 57-55, 114, 188, 215-212, 224-225 (עתליה זילברמן מתרגמת, 1994) (להלן: "טראומה והחלמה").

⁴⁹ ראי מירי מרגלית "להתלונן או לא להתלונן? מהם המניעים של נפגעות תקיפה מינית להתלונן או לא להתלונן במשטרה, התבוננות רטרוספקטיבית על ממצאי מחקר 2002" 22 חוק וצדק (2006).

⁵⁰ יפעת ביטון "חויית-חיים נשית" וצפיות של נזק "משפטים (ג) 3, 585, 619-627 (2003).

להתלונן.⁵¹ אם כן, הכיצד מטילה השופטת גנות על התובעות חובת תלונה כה גורפת? במציאות זו של תת דיווח נראה כי גישתה של השופטת גנות בדבר "הנאנסת הסבירה", זו הממחרת להגיש תלונה במשטרה וליידע את קרוביה מיד לאחר מעשה האונס, רחוקה שנות אור מהמציאות. עצם חלחול גישה זו לפסיקת בית המשפט הוא בעל פוטנציאל מסוכנות עצום כלפי נפגעות עתידיות, שהשיהוי בחשיפת מקרה האונס והגשת התלונה במשטרה יעיב על אמינותן ומניעיהן.

עדות כבושה

חלקו הארי של פסק הדין מוקדש להבנה כי עדות התובעות היא בגדר עדות כבושה, כזו שהמוסרת אותה בבית המשפט "כבושה" אותה בליבה אף שהיא רלוונטית וברת משקל לעניין, וגילתה אותה בשלב מאוחר יותר. בהקשר זה חשוב לציין כי דברים אלה אינם נאמרים בריק וברקע עלילת פסק הדין מתנהלת יריבות בין פלוגית א', הנחשבת למנהיגת הקבוצה, לבין אלמוני. התרשמותה של השופטת גנות היא כי תלונת האונס הגיעו כדי לסייע לפלוגית א' בסכסוכה האישי והמשפטי מול אלמוני.⁵² גנות מצטטת פסיקה העוסקת בעדות כבושה, כך למשל מקרה פלוגי,⁵³ אך זה עוסק בסוגיית רצח ועדות כבושה של עד לאותו הרצח. עוד מציינת גנות את מקרה חסון,⁵⁴ אך זה עוסק בסוגיית רצח על רקע כבוד המשפחה ועדות כבושה של אבי הקורבן אשר ניתנת לטובת הנאשם. לעומת הפסיקה אותה מצטטת גנות, בית המשפט העליון הכיר בשורה של פסקי דין בכך שכאשר מדובר בקורבנות עבירות מין, יש לראות בכבישת עדותן הסבר לגיטימי משום הקושי המיוחד של קורבנות עבירות מין להתלונן במשטרה. כך, מקרה יהלום⁵⁵ בית המשפט מקבל את נימוקיה של מתלוננת אשר התלוננה במשטרה כשנתיים לאחר מקרה האונס, וכן מקבל טענותיה של מתלוננת נוספת שלא פנתה למשטרה מיוזמתה אלא זו הגיעה אליה בעקבות עדויות בדבר אינוסה. עוד יש לציין כי בעניין יהלום אחת המתלוננות הגישה תלונה במשטרה בעקבות הגשת התלוננות על ידי יתר המתלוננות, ובית המשפט לא רואה בכך מעשה חריג וודאי שלא כזה המעיד על חוסר אמינות מצד המתלוננת, זאת בניגוד לתובעות במקרה פלוגי. פרשת בארי (אונס שמרת)⁵⁶ סתמה את

⁵¹ אלי סניור ונועם (דבול) דביר "שופטת סיפרה ששוטר תקף אותה מינית" Ynet 22.11.2014 (נבדק לאחרונה 9.2.2015) www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4594631,00.html

⁵² פרשת פלוגית, לעיל ה"ש 5, בעמ' 14 ו-20.

⁵³ ע"פ 1645/08 פלוגי נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 3.9.2009).

⁵⁴ מ"ח 7803/11 חסון נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 28.3.2012).

⁵⁵ ע"פ 185/88 יהלום נ' מדינת ישראל, פ"ד מג(1) 541 (1989).

⁵⁶ ע"פ 5612/92 מדינת ישראל נ' בארי, פ"ד מח(1) 302 (1993).

מבוקש מקום שקט: על אונס שני בעקבות פסיקת בית המשפט המחוזי
בת"א 4057-05-10

הגולל באשר לזקיפת השיהוי בהגשת התלונה לחובת קורבנות עבירות מין, וכך היטיב לתאר זאת הנשיא שמגר:

"אין כמובן להצדיק אי הבאת עניין כזה למשטרה באורח מייד, משום שרק חקירה מהירה והעמדה לדין עשויים להקטין מעשי אונס. ואולם אין להתעלם מהחשש של צעירות שהיו קורבנות למעשי אונס מפני הפרסום, כשנוסף על ההשפלה והעלבון שבמעשה עצמו, אשר לעיתים קרובות גורם תוצאות מרחיקות וקשות לשנים רבות, חוששות הן מהפרסום והן מחזרה על החוויה לצורכי חקירה ועדות. לא אחת נודמן לי לשמוע טרוניות קשות של קורבנות אונס שנאלצות הן לעמוד בחקירה נגדית, אשר גם אם היא נעשית תוך התחשבות מקסימלית בנפגעת – היא עדיין טראומה מיוחדת של חיטוט בפרטים ובפרטי פרטים של חוויה איומה. על אחת כמה וכמה כשהחקירה היא תוקפנית. אכן זכאי הנאשם למלוא ההגנה וזה כולל גם חקירה נגדית של המתלוננת – כדי להוציא את האמת לאור; אך מבחינת הקורבן זו כמעט תמיד חוויה קשה ומשום כך, למרבה הצער, יש ויש שהנפגעת אינה מתלוננת או שוקלת בטרם תעשה זאת".⁵⁷

אם כן, נותרת השאלה על כנה, מדוע בוחרת השופטת גנות להתייחס לעדותן הכבושה של המתלוננות כאילו לא מדובר בעבירות מין, וזאת תוך התעלמות מהלכה עקבית של בית המשפט העליון כפי שהוצגה לעיל? גם אם משוכנעת השופטת כי התובעות כבשו עדותן עד לחשיפתן לצורך סיוע לפלוגנית א' בסכסוך מול אלמוני, אין הדבר מעיד על כך שבדו את האונס מליבן אלא רק כי נמנעו מלדווח עליו. בנוסף, היה ראוי להתייחס לעדות כבושה בהקשר המיוחד של עבירות מין ולא בהקשר הכללי. זאת, כאמור, השופטת גנות אינה עושה.

סתירות בגרסאות המתלוננות

מאפיין מרכזי בפסק הדין הוא התמקדות דקדקנית ביותר בגרסאות השונות שמסרו המתלוננות למשטרה, למרכזי הסיוע, בכתב התביעה ובתצהיריהן. השופטת גנות מקדישה את מרבית פסק דינה לעמידה על סתירות אלה. כלומר, לגישתה "הנאנסת הסבירה" מציגה סיפור רציף וקוהרנטי. כך למשל, היא מציינת את הדוח שנרשם במרכז הסיוע בנוגע לפנייתה של פלוגנית ב', ומראה כיצד לא אמרה במפורש שנאנסה וכי דבריה מעידים לכל היותר על מעשה מגונה וניסיון אינוס.⁵⁸ באשר לפלוגנית ד', היא עומדת על הסתירה בין מסירת עדותה במשטרה, בה ציינה כי אינה זוכרת מה לבשה בעת שביקר

⁵⁷ שם, בעמ' 361.

⁵⁸ פרשת פלוגנית, לעיל ה"ש 5, בעמ' 10.

אלמוני בביתה ולכאורה אנס אותה באכזריות, לבין כתב התביעה בו ציינה התובעת כי לבשה טרנינג בייתי שכיסה את גופה. האמנם יש מקום לתהייה שיפוטית הנוגעת לפרטים איזוטריים במעמד חקירה משטרתית, מעמד קשה רגשית לכל הדעות? הרי ניתן גם להיזכר בהם בעת הגשת התביעה.⁵⁹ אשר לפלונית ג', תוהה השופטת גנות מדוע השמיטה מתלונתה במשטרה את העובדה כי כשהגיע אלמוני לביתה דפק על הדלת "דפיקות מטורפות", וכפי שמצינת בתצהירה התרחשות העניינים הייתה בשעת לילה מאוחרת והשכנים פתחו את דלתם.⁶⁰ דוגמאות אלה מהוות תמצית ההתעסקות של השופטת גנות בנוסח התלונות במשטרה בהשוואה לנוסח התצהיר, אותם היא משווה זה לצד זה ומאחרת כל סתירה, מינורית ככל שתהיה, כהצדקה לבדיית האונס. עוד תוהה השופטת גנות על פשר השימוש הרב של התובעות בטענה כי אינן זוכרות פרטים כאלו ואחרים עליהן נשאלו בחקירה הנגדית.⁶¹ כלומר, לגישתה "הנאנסת הסבירה" זוכרת באופן מדויק את כל פרטי האונס. לטעמי, תהיה זו אינה במקומה: "חורים" בזיכרון מהווים תופעה שכיחה אצל אלו החווים אירועים טראומטיים כדוגמת אונס.⁶² עם זאת, השופטת גנות זוקפת זאת לרעת התובעות ומגיעה מטעם זה למסקנות בדבר חוסר אמינותן.

סעיף 57 לפקודת הראיות⁶³ קובע כי "סתירות בעדותם של עדים אין בהן, כשלעצמן, כדי למנוע את בית המשפט מקביעת עובדות שלגביהן חלו הסתירות". הכלל בנוגע לקביעת מהימנותה של עדה קובע כי פגיעה של ממש במהימנות תתקיים רק מקום בו קיימות סתירות מהותיות היורדות לשורשו של עניין מבלי שניתן להן הסבר מתקבל על הדעת.⁶⁴ במקרה פלונית, מדובר בסתירות שאינן מהותיות בעליל, ומכל וכל תסמינים של מחלת ה-PTSD, כפי שקבעו המומחים הרפואיים באשר לכל אחת מהתובעות, יש בהם כדי לספק הסבר מתקבל על הדעת לסתירות אלה.⁶⁵ בית המשפט העליון התייחס בעבר

⁵⁹ שם, בעמ' 38.

⁶⁰ שם, בעמ' 60.

⁶¹ כך, למשל, בעמ' 38: "במהלך אותו עימות, כמו גם בחקירתה בבית המשפט, הרבתה התובעת להיתלות בתשובה "לא זוכרת", וטרחה לציין, כי איננה משקרת, אלא איננה זוכרת, ומשכך נשאלת השאלה, הכיצד "זוכרת" התובעת פרטים מסויימים, העולים בקנה אחד עם גרסתה, והכיצד נשתכחו ממנה פרטים אחרים, אשר אינם עולים בקנה אחד עם גרסתה? והכיצד זה "מתפתחת" גרסתה בהתאם להתקדמות העלילה הנטוויית?".

⁶² טראומה והחלמה, לעיל ה"ש 48, בעמ' 64-65.

⁶³ פקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971, ס"ח 705.

⁶⁴ ע"פ 2977/06 פלוני נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 17.3.2008), בעמ' 14.

⁶⁵ לסקירה מפורטת של התסמינים ראי טראומה והחלמה, לעיל ה"ש 48, בעמ' 13-15, 51-52; בכל הנוגע לתרגום מאפיינים אלה להתנהגות הקורבנות בבית המשפט ויחס בית המשפט לתסמינים ראי מירב דדיה,

מבוקש מקום שקט: על אונס שני בעקבות פסיקת בית המשפט המחוזי
בת"א 4057-05-10

לסתירות בעדות של קורבנות עבירות מין בקבעו כלל גמיש יותר להערכת מהימנותן, וכך
ונקבע:

"השאיפה להגיע לחקר האמת, והכלל כי נאשמים יורשעו רק אם אשמתם הוכחה מעל
לכל ספק סביר, מחד גיסא, והעובדה כי האמת המשפטית נגזרת מן הראיות המובאות
בפני בית המשפט, מאידך גיסא, מביאים את בית המשפט לבחינה דקדקנית ולבירור
פרטני של כל אחת מן הראיות המובאות בפניו ולהעלאת "חשד" מידי נגד כל סתירה
ותמיהה שמעורר חומר הראיות. מושכלת יסוד זו, שאמורה להתאים לכל מצב ולכל עד,
מעוררת קושי מסוים ביחס לעדויותיהם של נפגעי ונפגעות עבירות מין... נפגעים אלו
סובלים פעמים רבות מטראומות נפשיות מכבידות השולחות גרורותיהן גם על
הודעותיהם במשטרה ועל עדויותיהם בבית המשפט. המלומדת ג'ודית הרמן מצביעה
בספרה "טראומה והחלמה" על "העימות בין הרצון להכחיש מעשים נוראיים ובין הרצון
להכריז עליהם בקול רם" (עמ' 13, (1994)). כתוצאה מעימות זה קורה פעמים רבות
שקורבנות עבירות מין מספרים את סיפורם באופן מקוטע וסותר.⁶⁶

נראה שגם בכל הנוגע לבחינת הסתירות בגרסאותיהן של התובעות חרגה השופטת
גנות מההלכה מפי בית המשפט העליון. ניכר כי אם בית המשפט מוכן לסטות מההלכה
המקובלת בדיני הראיות בגבולות המשפט הפלילי, בו זכויות הנאשם מועלות על נס, קל
וחומר שאין כל סיבה לבחון בדקדקנות שכזו סתירות בגרסאות של תובעות בהליך
אזרחי.

4. נפשי שלי: סיכום

מטרתה של הארת הפסיקה היא להצביע על היחס הבלתי הוגן לו זוכות קורבנות פשעי
מין ביומן בבית המשפט; היא אינה לטעון כי שגתה השופטת גנות בקביעה כי לא הוכחו
מעשי האונס המתוארים בכתב התביעה... הטעם להעדר הוגנות זו טמון בכך שבתי
המשפט אינם ערוכים להתמודדות עם מקרי אונס, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר
במקרי אונס מורכבים כדוגמת "אונס אפור". לפי תפיסת השופטת בדבר "הנאנסת
הסבירה", מדובר בדמות אשר מבינה בזמן אמת כי נאנסה, אינה שותקת ומשתפת את
סביבתה הקרובה בכך, מתלוננת מידית למשטרה וזוכרת באופן בהיר את כל פרטי
האונס. בהארה זו ביקשתי להציג דמות "נאנסת סבירה" מציאותית יותר, כזו שהן
מחקרים והן הלכות קודמות של בית המשפט העליון מעגנות אותה במציאות. בבואו
למיצוי הזכות להליך הוגן, על בית המשפט לנתח ברצינות המתבקשת את שלל העדויות

עידו זרויאן "הקורבן בהליך המשפטי" הסוד ושברו: סוגיות בגילוי עריות (זליגמן צ., סולומון ז. עורכות,
2004) (להלן: "הקורבן בהליך המשפטי").
⁶⁶ ע"פ 6643/05 מדינת ישראל נ' פלוני (פורסם בנבו, 3.7.2007), בעמ' 13.

הנשמעות בתיק, אך זאת תוך כדי הבנת עומק למצבן של קורבנות אונס ולהשלכות העשויות להיות למצבן על העדות הניתנת במשטרה ובבית המשפט.⁶⁷ נראה כי הכלים המקובלים שפותחו בדיני הראיות אינם מתאימים למקרי אונס מורכבים, כפי שנסקרו בהרחבה באמצעות ניתוח פרשת פלונית. לפיכך, על בית המשפט להמשיך ולפתח כלים מיוחדים לבחינה ראייתית של עדויות בפרשות אונס, כפי שעשה זאת בעבר בדוגמאות שנסקרו לעיל, ובוודאי ליישם בהחלטותיו, כפי שלא נעשה במקרה פלונית. מטרת ההארה היא לזעוק: "עוד לא תמה המלאכה!" הלכות בית המשפט העליון המביעות הבנה כלפי מצבן של הקורבנות אינן מיושמות בערכאות הנמוכות, כפי שמדגים פסק הדין. יש לפתח כלים נוספים שמחד גיסא ישמרו על הוגנות ההליך כלפי כל הצדדים, ובכלל זה הנאשם או הנתבע, ומאידך גיסא יהיו קשובים לקורבנות פשעי המין ויכילו את המורכבות הרגשית הנגרמת להן מעצם קיום ההליך. כך, למשל, יש להכיל ספרות פסיכולוגית וסוציולוגית בפסיקה העוסקת בפשעי מין;⁶⁸ יש לבחון את דמות "הנאנסת הסבירה" לאור המציאות ותוך התייחסות לספרות ולמחקרים הרלוונטיים; יש לקבל חוות דעת מומחיות העוסקות בטראומה ויש לבחון סטייה מדיני הראיות הנוקשים לצורך הכלת עדויות קורבנות אונס. בעיקר, יש להבין כי קורבן אונס אינה "האדם הסביר" ואף אינה "העדה הסבירה" ויש להתייחס אליה תוך רגישות למצבה ולפשע המחריד שאירע לה.

פסיקה כדוגמת פרשת פלונית מהווה אונס שני מובהק. היא אינה רואה בקורבנות ככאלה שעברו חוויה איומה, אלא מניחה מראש את בדיית מעשי האונס ובכך מעמידה אותן על דוכן הנאשמים. ההוכחה המובהקת לכך והחטא הגדול בפסיקה זו, לדעתי, היא השאיפה של השופטת גנות לפרסם את פרטי התובעות משום שנקבעה להן נכות נפשית ויש להזהיר את הציבור מפניהן.⁶⁹ אין אפשרות לשער את השלכותיו העתידיות של פסק הדין. האם הקרבנות תהיינה מסוגלות לערער עליו ולעבור מחדש הליך משפטי מתיש? האם יוחמרו התסמינים הפוסט טראומטיים של התובעות בעקבות אי ההכרה של בית המשפט באשר אירע להן? מה המסר ששולח פסק הדין כלפי קורבנות המתלבטות באם למצות הליכים כנגד תוקפיהן?

מבלי להתייחס לתוצאת פסק הדין, אשר קטונתי מלקבוע אם צודקת היא או לאו, מיקדתי את הביקורת באופן בו בחרה השופטת גנות לנמק את החלטתה, החל

⁶⁷ להרחבה ראי הקורבן בהליך המשפטי, לעיל ה"ש 65.

⁶⁸ כפי שהשכיל בית המשפט בפרשת פלוני, לעיל ה"ש 53, לסקור את מחקרה הנבון של ג'ודית לואיס הרמן.

⁶⁹ פרשת פלוני, לעיל ה"ש 5, בעמ' 113.

מבוקש מקום שקט: על אונס שני בעקבות פסיקת בית המשפט המחוזי
בת"א 4057-05-10

מהרטוריקה של פסק הדין וציורה של דמות "הנאנסת הסבירה" וכלה בהתמקדות הדקדקנית בגרסת התובעות ובהדחקת מקרי האונס תוך שיהוי בהגשת תלונתן. לטעמי, ניתן גם ניתן לדחות תביעה העוסקת בפשעי מין. נכון וראוי לעשות כן מבלי להעמיד את הקורבנות על דוכן הנאשמים, כפי שעשתה השופטת גנות בפרשה זו.